DISSERTATIO
quam
FAUSTI SOCINI OPERIBUS
præmitti voluit

EQVES POLONUS [Samuel Przipcovius] ...

autor: Przypkowski Samuel

Anno M. DC. XXXVI.

brak początkowych 6. stron

LECTORI S.

VEnit ad te, CANDIDE LECTOR, & usibus tuis se devovet erudita Equitis Poloni dissertatio. Eam ante aliquot annos flagrans pietatis ardor expressit, ut, quia Fausti Socini opera sub prælum à nobis tum revocanda erant, unà cum Vitâ ejusdem priùs in vestibulo te æditui ritu exciperet, quàm in eorum adyta penetrares. Sed cum inviderint nobis laudabilis voti successum iniqua veritati tempora, & scriptorum Socini editionem usq; distulerint, in nova consilia animus flectendus fuit. Vitam proinde Fausti divulsam à sociâ dissertatione publico dare visum est, ut agnoscat tandem orbis ingens illud cœli depositum, & quem natalium splendorem sors aspera sepeliverat spirante, is jam fatis functo reviviscat & ad meritam sui venerationem mentes hominum accendat. Verum Vitâ illâ editâ, hæc quoq; dissertatio mordere carceres & post longæ molestæ custodiæ tædia foras spectare cœpit. Nos initio quidem ambigui aliquandiu & animi suspensi stetimus. Monebat hinc insignis commodi spes eiq; jam alludentia signa, ut emitteremus cupientem: sed illinc longo à nobis intervallo dissitus autor obstabat, sine cujus suffragio præcipitare editionem inconsultæ temeritatis videbatur. Vicit tamen utilitas tandem, & ancipitem dubitandi curam sic abstulit, ut ab autore festinati officii expectare veniam, quam apud alios neglecti culpam contrahere maluerimus. Accipe igitur, Lector, benigno vultu ad te properantem, & ita lege, ut judicii quoq; adhibeas dexteritatem: ita judica, ut nihil odio, nihil gratiæ dedisse videaris. Vale.

ſpem tantùm blandam aperuit, ſed ipſius ſpei non dubia dedit pignora. Habemns paternæ fidei obſidem filium, cujus ipſa primùm doctrinæ puritas & ſanctitas etiam ſine advocatis ac patrocinio ſatis pro ſe perorat: cujus vitæ innocentia doctrinam, ſtupenda miracula ipſam præterea confirmant innocentiam. Cujus mors pro ſuæ doctrinæ teſtimonio ſuſcepta, optimę fidei ſpecimen arguit: ſuperata verò certisſimi teſtimonii veritatem oſtendit. Cujus a morte ſuſcitatio ardui promiſſi exemplum, exaltatio verò atq; imperium certitudinem repræſentat. Cujus deniq; res per Apoſtolos geſtæ & ille Spiritus admirandorum operum opifex, qui tandem armatum orbem inermis ſubegit; qui ad virtutis ærumnas tot gentes ſine illecebris pellexit, nunquid levia videntur divini ejus imperii ſimul atq; ſpei noſtrę documenta? Credibile verò eſt olim immenſam laborum molem non modò ſine ullâ mercede, ſed præſentisſimo exitio, ullos mortalium in hoc ævo ſubituros fuiſſe, niſi habuiſſent, quo poſthumæ ſpei ſuſtentarent fiduciam? An excelſæ fidei robur in recenti adhuc rerum geſtarum memoriâ tanta ſui experimenta dare potuit, ſi ſuberat ulla non levis aut iniqua diffidentiæ ſuſpicio? Itaq; nihil propiùs factum eſt, quàm ut univerſo orbi earum rerum fides fieret, quas initiò paucisſimi & ſimplicisſimi mortalium oculis ſuis uſurpârunt. Tot urbes atq; imperia, tot gentes ac populi, tot inſulæ ac terrarum ultimæ oræ, quãquam in aliis rebus plerumq; diſcordes, in eorum tamen fide conſentiunt, quæ

Christiana religio pollicetur. O fortunatum igitur humanum genus, cui pridem in altâ demerso caligine, tanta lux repentè oborta est! ò beatam conditionem hominum, quibus ad cœlum & immortalitatem via non modò comiter ostensa, sed firmiter strata atque munita est. Hæc illa est vera felicitas, quæ & unicuiq; seriò volenti patet, nec invito eripi potest. Nihil in illam fortuna, nihil fabulosa Fati necessitas, nihil anilis Parcarum colus jactet potestatis. Ipse Deus quod in eam juris habuit, tradidit iis qui promissis suis per Christum sincerè crediderunt, pactorũ memores, nobiscum

Quæ pepigit, nati quos sanguine prodigus emit.

Postremò quæcunq; humanam olim in hac vita prosperitatem turbabant aut morabantur, longè ab hac felicitate remota sunt. Tanta in eâ virtuti præmia proposita sunt, ut omnibus ad supremum ejus fastigium accessus pateat: tanta præsidia atq; adminicula addita, ut neminem ab eo infelicior indoles, neminem prava educatio, neminem ingenii tarditas, neminem literarum inscitia, non sexum imbecillitas, non humilitas sortem nascendi, non inopia, non vitæ institutum, non ulla deniq; alia res quenquam, nisi voluntaria improbitas arceat. Postquam Christiana religio tot gentes cælestibus curis imbuit, desiit Fortunæ virtus supplex fieri, ne acerbissimis casibus cursum suum turbaret, ne solida ejus gaudia terroribus humanis aut luctibus interciperet. Tunc illa profectò cœcum istud numen sine superbia spernere, tunc sine temeritate provocare

cœpit: tam incolumitatis ſuæ quàm victoriæ ſecura. Nam & in præſenti vitâ non plus in virtutem fortunæ licere Deus voluit, quàm quantùm humanisſimo parenti ſveta erga liberos indulgentia permittit. Et ut minarum ejus ictus non ſint irriti; gloriæ noſtræ militat ac felicitatis incremento, quando omnibus malis ſuperſtites, læta & glorioſa laborum memoria manet. Deniq; ipſa illa invicta moriendi necesſitas, quæ poſtremò vitæ agmini incumbens, etiam undique cumulata ejus gaudia eminùs terrore, cominùs luctuoſo carpebat interitu, jamdudum Chriſtianæ virtuti ac Fidei domitum caput ſubmiſit. Nec obſtat, quod nondum hoſtis hic arma abjeciſſe videatur, quum præcipuus ejus mucro retuſus ſit, morte pridem per reducem Chriſti vitam debilitata. O felix & plus quàm Saturnium ſeculum, quo primùm tàm amœnum jubar terris illuxit! Poterat mortalium genus in tàm ſalutiferâ luce facili & inoffenſo gradu vadere ad immortalitatem: ſed ipſi tanta felicitate, neſcio per quam vicisſitudinis injuriam, ſincerè diu frui non licuit. Sive quis mundo infeſtus genius; ſive ipſe ſibi ingratus orbis hanc fortunam invidit, ſive hoc denique fuit ſupremi Dei conſilium, ut virtuti nunquam idoneum certamen deeſſet: ſpem certè tàm invidioſæ ſortis, ipſumq; ad eam aditum à multis jam ſeculis maximis difficultatibus involvi contigit. Primùm enim ipſa ſpei noſtræ fiducia (quæ ſola nos in veræ beatitudinis faſtigio ſiſtere poteſt) admotis pænè machinis ſubrui cœpit ac labefactari. De-

inde ipsa Religio Christi, quæ sola humano generi tantæ spei fidem fecerat, non uno nomine in dubium vocata est. Denique non modo concipiendæ, sed etiam adeundæ huic spei ingens est objectum impedimentum. Quodq; maximè doleas atq; indignêre, hæc omnia facta ab iis, qui se speratæ felicitatis candidatos professi sunt.

Etenim, ut ad id, quod primo proposuimus, revertamur, quæ erat machina subruendæ fidei nostræ aptior, redeundi ad vitam difficultate? Vitam fortè in immensum produci posse, utcunq; rationi humanæ probari poterat, sed ereptam postliminiò in æternum restitui, non contra rationem quidem, sed tamen suprà fidem erat. In tanto præter naturæ morem rei miraculo credere humanum genus, nisi exemplo, vix poterat. Itaq; ejus rei certum Deus subjecit omnium oculis experimentum, revocato ad vitam eo, qui naturæ mortalis conditione nihilò cæteris præstabat. Hoc tam evidens fidei nostræ adminiculum communis Christianorum opinio nobis eripit: si IESUS ille resuscitatus est ille ipse summus Deus, a patre essentiâ non diversus. Nam nec bona fide mortuus erat; (quis enim supremum numen planè mori posse censeat? quis personam illam Patri coæternam & homousion trucidatam asserat?) nec in ipsâ morte existens (quemadmodum nos) aliena ope indiguit: Et ad vitam gloriosè redux, propriis viribus, nec unquam adempta sibi aut depositâ potentiâ, sese ipse è faucibus lethi eripuit. Cedo, quid in

nobis

nobis simile? Non accessiones nostri, sed nos ipsi morimur: quid verò spei sit in nostris viribus, penitùs per mortem fractis & prostratis? Certè defunctorum manes aut personæ in id non excubant, ut se suapte potentia ex sopore tàm profundo excitent. Parum fuit fidem nostram in re maximi momenti tàm periculosè convelli: quin etiam ne aliunde quærere posset, quo se erigeret, satis providè prospectum est. Cum enim præcipuum vivæ fidei officium esset, tàm sublimibus Dei promissis sincerè credere; vulgò persvasum est Christiano populo, in eo cardine verti fidei specimen, ut certas de Dei natura aliisq; similibus dogmatis sententias credamus. Ita à vero fidei exercitio, ad inanium opinionum ambitionem, mentes omnium deflexit publicus error atq; detorsit. Quo factum est, ut de natura Dei omnes disputarent; promissis pauci crederent: ac proinde præceptis quoq; non multi obtemperarent. Ita exiguo momento fides in opinionem, religio in philosophiam, virtus in contemplationem, zelus in contentionem, caritas in studia partium degenerarunt. Neq; aliter fieri poterat, posteaquam relictis moribus, sola coli atq; examinari cœpêre ingenia.

Venio nunc ad alterum illum concussæ fidei arietem, quo per universæ religionis latus spes nostra petitur. Cœlum ac sydera benè meritis nulla secta, nulla religio solidè despondet, præter Christianam. Perit tantæ sponsionis pignus, si sponsor ipse vocatur in dubium. At quominùs falsi condemnetur, aut justissima suspici-

 one tra-

one traducatur Christiana religio, nulla mora est per eos, qui ipsi falsa atq; ab omni ratione abhorrentia dogmata veluti fundamenta substernunt. Quis non illachrymetur malis Ecclesiæ, reputans quantùm à primigenia castitate desciverit? Atq; in medio dolore nonnunquam & justa erumpit indignatio, quòd in proximo de Deo dogmate non puduerit priscos illos Episcopos S. scripturarum sensum ad normam placitorum, Græcanicæ dicam, an Barbaræ philosophiæ, violenter exigere. Gnosticis olim vetus Ecclesia irrisit, quòd prophanam philosophiam, additis è Christiana doctrina centonibus prodigiosè contextis, corruperint. Ipsa verò, si Diis placet, magis sobriè philosophata, maluit Christianam Theologiam, quâm illius ævi eruditionem inquinasse videri. Vsq; adeone patres illi miserum putarunt, illarum artium rudes censeri, quæ tunc flagranti seculi studio celebrabantur? Sed quod accidit iis, qui duabus sellis sedere volunt, ut utraq; excidant; nec sacræ revelationis primævam simplicitatem, nec prophanorum ingeniorum conjecturas sincerè retinuerunt. Quamobrem absurdis ac invicem pugnantibus sententiis referta sunt Ecclesiæ dogmata: quæ, quia nobis notitias à naturâ insitas ipsamq; adeò rationem à stirpe evellunt, Fidei obtentu ingeruntur. Quod ferri utcunq; posset, primùm si vim humanæ mentis superarent, non everterent. Multùm autem interest, utrum illa rationem alicujus rei non capiat, an videat falsitatem. Verum enim sæpè tam altè reconditum est, ut erui vix

posit,

possit; at falsum rarò se in eas latebras abstrudit, quin suis vestigiis deprehendi queat. Vtinam verò tam facilè ignorantiæ mederi possemus, quàm promptè errores falsi convincere licet! Aliàs quid ultrà menti nostræ relinquetur, si quo prætextu damnare timebit, quod implicat contradictionem. Præterea ferri quoq; posset ista paradoxorum sub Fidei clypeo defensio, si saltem bonâ fide ab examine rationis, ad testimonii divini auctoritatem refugerent. Sed ubi sub rationis judicio causa laborare incipit, subitum à sacrâ revelatione præsidium arcessitur. Postquàm hæc ipsa revelatio venit in examen, primùm (quod antea quoq; innuimus) Platonicis ingeniis quàm scriptoribus Apostolicis evidentiùs patefacta deprehenditur. Deinde si quis est in S. oraculis locus, qui ejus fidem facere videatur, tàm obscur⁹ est, ut rursus ad volucres atq; aëreas humani cerebri contemplationes redeundum sit, ex quibus de ambiguo ejus sensu constet. Quibus in consecutionibus nectendis, si causa iterum titubare incipit, iterum quoq; ad cœlestis patefactionis fidem, veluti ad notum diverticulum, ridiculus fit receptus: quasi jam pridem confessum esset, hoc esse dogma divinitùs traditum, & non id ipsum tunc vel maximè veniret in dubium. Ita dum incerta ratio à suspecta revelatione, & hæc iterum ab illâ, intempestivam petit opem, in utraq; tandem parùm præsidii deprehenditur. Postremò tot in S. literis, tamq; manifesta adversæ sententiæ testimonia extant, ut neq; salvis iis paradoxa do-

gmata consistere possint, neq; in dubium vocatis S. librorum maneat autoritas incolumis. Quamobrem etiam nemo è Christianis testimoniorum istorum vel fidem, vel sensum vocare in dubium audet: manca tantùm & mutila esse, ideoq; iis ad plenam rerum divinarum notitiam aliunde nonnihil addi debere contendunt. Concedamus id sanè postulantibus, dum ne obtentâ hâc addendi licentiâ abutantur, ad subruenda ea, quæ videlicet supplere polliciti sunt. Sed quid? si talia addita menta proferunt, quæ eorum, quibus adduntur, fidem & rationem penitùs evertunt? hoc verò minimè ferendum est: nam testimonia nostra supplere promiserant, non tollere. At enim supplementa ista ex S. oraculis hauriunt, ad quorum normam cætera eorum testimonia exigi postulant. Equidem non negamus, scripturam fidissimum esse suiipsius interpretem. Sed primùm videndum est, quâ fide id alicunde ex scriptura hauriant, quod alibi apertæ ejus sententiæ repugnat. Deinde rogandum est, quâ fronte eos locos, de quorum sensu ipsis (ob apertam evidentiam) cum adversariis ferè convenit, explicari postulent per alios, de quorum expositione maxima lis est. Quis est iste tàm perversus ac præposterus cognitionis ordo, qui per tenebras lucem illustret? quasi hæc sit ratio percipiendi res notissimas, si in ignotis cœcutiamus. Quantum igitur in divinis oraculis præsidii opiniones habeant rationi alioqui repugnantes, & quo jure fidei opem implorent, ex iis, quæ disseruimus patet.

Sed quid

Sed quid refert? si tamen maximæ hominum parti persuasum est, plurimùm Religionis Christianæ interesse, ut tàm incredibilia credantur. Neque hoc unum est caput, in quo tàm divinæ Fidei veritas traducitur. Quid ego hoc loco memorem, fœdissimorum errorum colluviem, quibus purissima quondam ejus doctrina passim inundata est. Nulla fuit olim tàm profana opinio, nullum tàm anile delirium, nulla tàm ridicula superstitio, quæ non in eâ (per summam hominum injuriam) non modo locum, sed pretium quoq; invenerit. Taceo de Transubstantiatione, de Sacerdotum atque Pontificis infinita potestate, de cultu simulachrorum, portentosas sententias: taceo arcessitas ab Academia, de Limbo, de Purgatorio, fabulas: taceo tot apparitionum spectra, tot absolutionum nundinas, atque delictorum pretia, tot alienos ritus atque peregrinas ceremonias: quæque alia sive Græca quoq;, sive Latina tantùm Ecclesia, tamdiu pro Fidei columinibus venditare non erubuit. Quicquid enim aut ab omni ratione absonum, aut S. literis repugnans Christianorum vulgo per tot secula obtrusum est, omne id in religionis ac Fidei nostrę contumeliam redundavit, cum nec ingenitum nobis mentis lumen ullo modo extingui, nec Scripturæ autoritas salvâ fide nostrâ possit convelli. Sed fuerit ista sanè lapsi in barbariem orbis deploranda calamitas: nunc postquam felicioris seculi luce obortâ è spissa caligine emergere cœpit, indignum est experrecto atque laboranti easdem aut tetriores etiam tenebras of-

bras of-

bras offundi. Quo enim pertinet ineluctabilis divinæ destinationis conditio? quo iniquissima Fati necessitas, etiam supra antiquorum somnia fabulosa & barbara? quæ non æquam omnibus & communem vitæ Legem, sed ratum jam de immutabili singulorum statu fixit decretum, quæ omnia scelera atque flagitia, priusquam ulli venirent in mentem, ipso (quod ajunt) actu fieri voluit, ac certis hominibus assignavit, & tamen acerrimè vindicat: quæ denique id unum in hominibus sive immensis præmiis, sive immanibus suppliciis dignum censet, quòd Dei voluntati, ut maximè velint, resistere nequeant? Quò spectat, inquam, tam scæva ac sinistra opinio, nisi ut divini simul imperii atque humani obsequii rationem atrâ involvat caligine? Quid sibi vult & illa quorundam peculiaris de bonorum operum pravitate? quid altera communior de alienæ sanctimoniæ proprietate ac possessione nostra, sententia? Præter offusas menti nostræ tenebras, per miram utrobique pugnantium rerum mixturam, nonne à veræ pietatis studio arcemur? si & optimè agentes terret benefactorum conscientia, & pessimè viventibus non deest alieni meriti fiducia. Quid persolutum propriè pro gratuita impunitate pretium? quid æquissimæ severitatis Lege injunctum nobis, quod fieri non potest? quid ipsam denique humani arbitrii, hoc est, libertatis servitutem commemorem? Non magis omnes istæ opiniones cum sincero piè vivendi conatu, quàm secum singulæ conciliari possunt. Quis enim carissi-

marum rerum impendio præmium captet, quod jam alieno sumptu penitùs ac sine ulla suâ operâ sibi putet quæsitum? quis eò per ardua & salebras niti contendat, quò non modò evadere posse, sed ne vadere quidem velle, sibi integrum esse, sit persuasus? Intelligo me eos locos doctrinæ Reformatæ (quæ vocant) tetigisse, qui veluti delicatissimæ partis ulcera tractari sine exquisito doloris sensu nequeunt. Itaque plura non addam; nec enim verborum compendio comprehendi possunt, quorum ne numerum quidem mente inire facile est. Et alioqui sat scio nonneminem fore, qui lectis istis pauculis, veluti inopinato stimulo ictus, exiliat, atq; stomachetur; quamvis ita moderari stylum contendam, ne cui meritò bilis moveri possit. Indormit enim placidè suis vitiis Christianus orbis, istis opinionibus molliter suffultus: quem si quis pulvinum delicatæ cervici subtrahere ausit, illicò

——— *orbâ tigride pejor*

furit accensa Theologorum factio, & Fidei ac Religionis fortunas agi clamitat: cum tamen vel privata nonnullorum existimatio, vel publica tantùm peccandi illecebra veniat in periculum. Honori & gloriæ Dei Christiq; zelum hunc imputant: quasi Deo Christoq; cordi sint ejusmodi præconia, quæ verum cultum & observantiam Numinis ejus, sitam in obsequio, ex animis hominum funditus extirpant. Dandam sibi operam unusquisque pro virili existimat, ne qua de essentiâ, personâ, beneficio; breviter, gloriâ Dei Christiq;

humilis opinio obrepat. Rectè sanè: Sed enim ô bone vir,

—— quid pulchra vocabula pigris
Prætentas vitiis.

Matth. 5. Vis tu gloriam Deo tuâ operâ verè ac magnificè asseri; da operam, ut præluceat omnibus virtutum tuarum splendor. Quod ut promptiùs facere possis, remove omnia opinionum portenta, quæ te in veræ pietatis cursu remorari possunt. Nisi hoc studium ad res divinas attuleris, necesse est te in magnâ earum ignoratione versari. Nam quod tu gratiam Dei atq; Christi, quæ obsequio quæritur, assentatione demerêri te posse putes, inanissimam spem alis. Aspernabitur Christus

Matth. 6. blandimenta & titulos, quorum sub umbra hactenus inobedientia mandatorum ejus delituit. Illuxit autem orbi salutiferum jubar: sed homines magis adamavêre tenebras, quia improbitatis suæ lenocinium deperereunt. Quid igitur mirum? tàm absurda, tàm pugnantia, tàm ab omni ratione remota & abhorrentia incautis obtrusa? Omnia ista per diram noctem atq; caliginem obrepsêre, dum homines dulci peccatorum sopore sepulti animum ad cæcas insidias non advertunt. Sed præcipuè, ut diximus, Christianæ religionis existimationi pessimè consultum est: postquam hominibus persuaderi cœpit, eam sine tàm putribus & infirmis adminiculis stare non posse. Quæ non tantùm evidentissimæ falsitatis suspicione; sed eo quoq; nomine fidem sibi derogant, quòd virtutis stirpem ex animis hominum

radicitùs vellant, quam unâ cum cæteris communi notitiæ insitis principiis mens nostra, quicquid conetur, damnare non potest. Iam verò per tot inextricabiles errorum ambages vocata in dubium Religione, (ut alienos taceam) quotusquisq; ipsorum Christianorum tot tàmq; gravibus suspicionibus intactam & illibatam spei suæ fiduciam servare potuit?

Hinc illud tandem promanavit, (quod tertio loco proposuimus) ut impeditâ fide ac spe nostrâ, quæ sola nos in obsequio Christi retinere potuit, ipsum quoq; obsequium, ac proinde rectum ad speratam felicitatem iter impeditum fuerit. Omnis enim generis crimina atq; flagitia ingenti agmine in Ecclesiam irrupere. Tot morum corruptelis, tot morbis & ulceribus, scatet universum Ecclesiæ corpus, ut longum sit singula persequi. Innumeri errores infinitos abusus peperêre. Itaq; omissis cæteris, quæ cum infamia Religionis vulgò regnant, duo tantùm commemorabo, quorum non modò permissa impunitas, sed injuncta quoq; impietas est. Primùm enim cultu summi numinis, à spirituali & cælesti ratione, ad informes ritus ac ceremonias detorto, triste ac pudendum Idololatriæ genus invectum est: Et quasi periculum esset, ne injussi mortales timidiùs expressa Dei mandata calcarent, publicis Ecclesiæ sanctionibus & dogmatis, tantùm non conceptis verbis imperatum est, ut prima ac potissima Dei præcepta violarentur; alterum verò etiam è numero reliquorum decem expungeretur.

Deinde nova illa & Regia Lex Christi, quæ inter alias, non modò ut perfectionis complementum & cumulus, sed ut peculiaris populi ejus tessera eminet, Lex, inquam, Caritatis fœdissimis moribus atque institutis publicè abrogata est. Taceo alia, quæ in fraudem ejus, non clandestinâ infirmitate, aut privato ausu, sed publico consilio factitantur. Illud unum sufficit, quod in pudendam Ecclesiæ Christi contumeliam à multis jam seculis inolevit: Eos homines, qui IESU illi Nazareno pro Christo Dei agnito, se suasq; spes atq; opes crediderunt, qui in familiam ejus atque militiæ sacramentum nomina dedêre, quos ne odisse quidem cuiquam (qui modò Christi legibus se solutum non putet) fas est, non aliam ob causam, quàm quod aliqua in re dissentiant, à cæteris suis conservis & commilitonibus, nō modò acerbissimis odiis, contumeliis, injuriis violari: sed etiam exquisitis cruciatibus, & immanibus atque horrendis suppliciis mactari. Non est hæc privatæ crudelitatis macula: Ecclesiæ nomine hæc tàm dira ac detestan da patrantur. A multis enim seculis invaluit in populo Christi prophana & crudelis factio, quæ Christi Ecclesiam ferro atque ignibus atrociter depopulata, ejus se tamen nomine, cæteris exclusis, sola immeritò venditat. Hæc illa est, quę ex cæde ac vulneribus innocentium tàm infamem sibi saniem ac tabum aspersit: hæc est, quæ sibi tot funestis ignibus, tot feralibus flammis, hanc indelebilem notam, hæc stigmata ad sempiternum dedecus inussit: hæc est, quam oppressorum

manes,

manes, ad ſummi Iudicis tribunal, non minùs in cœno vitiorum, quàm ſanguine inſontium lapſantem ac trepidam trahunt: hæc deniq; factio Reipub. atq; Eccleſiæ impoſuerat principem, cujus potentiam nuper gremio Europæ incubantem gemuit Chriſtianus orbis, nunc iterum horret ingruentem. Etenim durisſimæ, quâ premebamur, ſortis miſertus benignisſimus Deus, jugum hoc à noſtris cervicibus depulerat. Iamque diſcuſſâ turpis ſervitii caligine, amœnisſima lux libertatis affulgebat, cum ſubitò tempeſtatum nebulæ coortæ triſtiores pæne prioribus tenebras minantur. Quid, niſi noſtra ingratitudo, efficere ſolet, ut Deum beneficii ſui pœniteat? Præmiſerat exorienti luci gratisſimum auroræ ſplendorem: nos maligno crepuſculi lumine cótenti, clauſimus oculos ad ipſum ſolis jubar, ut in tenebris liceret verecundiùs peccare. Libertatem reſtituere cæperat: nos maluimus ſervitutem. Quam enim dominationem alii in nos, eandem nos in imbecilliores exerceri pasſi ſumus, ut liqueret palàm nobis non tàm ſervitium, quàm dominum diſplicuiſſe. Quid igitur accuſemus Deum, quòd nos in teterrimas iterum retrudat tenebras, qui lucem tàm fœde aſpernamur? quid queramur nos in ſervitutem Pontifici poſtliminiò reddi, qui nos ignobilioribus dominis erubeſcendo mancipii nexu addiximus? Si ſervire libet, eſt aliquis in honeſtiore capiendo hero dilectus. Quid ergo? Invitabimus omnes, ut excuſſum olim cervicibus jugum iterum accipiant? minimè verò. Nam quanquam no-

vitiæ servitutis piget pudetque; tamen cum veteri tyrannide pulsam Idololatriæ labem meritò nobis gratulamur. Gratulamur &aliis multis in rebus suam Ecclesiæ faciem redditam. Sed præcipuè S. libris debitam auctoritatem ac reverentiam vindicatam pro eximio Dei munere agnoscimus. Iacta sunt igitur optimæ spei fundamenta: superest ut pulsæ Idololatriæ addamus restitutam Caritatem, quæ, nisi proscriptâ non modo crudelitate, sed omni quoq; tyrannide atque iniquitate, restitui nequit. Sacrorum verò librorum, quam asseruimus, auctoritate, atque ductu utamur ad profligandas tenebrarum reliquias, quæ hactenus non minùs spem salutis convellebant, quàm fidem & formam Religionis nostræ deformabant. Quid cunctamur amplius? quid expectamus acriores excitantis Dei stimulos? Hac profectò tempestate, nescio quid grandius mortali ore insonuit. Non jam humana voce, sed metuenda divinorum judiciorum objurgatione admonemur officii. Triste quidem, sed salubre Deus ægritudini nostræ remedium adhibet. Nimia nos corruperat felicitas, & in rerum prosperarum blandimentis palàm jam solveramus cupiditates. Quos ex nobis flagitiorum aut certè honestæ improbitatis vis non abripuit ad crudele austeræ veritatis odium, eos tamen aliquis rerum terrenarum amor aut metus, molli ac lenta compede in blandis detinuit erroribus. Illorum impietas supplicium, horum imbecillitas auxilium postulabat. Itaq; suum singulis dispensat providentia remedium. Obrutæ

vitiis mentes, recidivæ caliginis pœnâ luunt veritatis odium atque contemptum. Probis autem, ſed tamen rerum terrenarum nexu conſtrictis animis laxat vincula divina benignitas. Præſtiterat ſanè in florenti fortuna atque rebus integris ingerentem ſe amplecti veritatem. Sed ne ſic quidem clementiſſ. Deus probis pectoribus malè conſuluit, quod illecebras & impedimenta, quib⁹ ab ejus cognitione arcebantur, removit. Itaq; nunc palàm atque conſcio orbe periculum facit, quâ fide unusquisq; noſtrum ab Antichriſti grege ſeceſſerit. Si quos factionis conſpiratio, aut ſtudium partium, aut humana aliqua ratio hactenus in Chriſti militia cõtinuit, patet illis transfugium ac receptus illûc, ubi plus præſentis emolumenti oſtenditur. Vos verò quicunq; Imperatoris veſtri fidei credidiſtis dilatæ mercedis ſtipendium, ne deſpondete animos in tanta ſævientis fortunæ tempeſtate. Ita ſuos Deus exercet atq; explorat. His calamitatibus ab omni ævo virtus ac veritas educata eſt: his adolevit ſpeciminibus: his etiam malis Chriſtus ipſe & Apoſtoli, his primævæ Eccleſiæ martyres & confeſſores conflictati ſunt. Iſtis deniq; armis Mundus ſemper in meliores ſævit, iſtis cuniculis Antichriſti tyrannis jam à multis ſeculis irrepſit, iſtis rationibus magna pars eorum, quos plùs æquo ſuſpicitis, Patrum graſſata eſt: iſtis artibus illa, quæ etiamnum adoratis, ſtetêre concilia, cum in Synodis controverſiæ violentis factionibus atque auctoritate deciderentur, decreta verò Synodorum Imperatoriâ vi ac poteſtate,

multctis

mulctis, ignominiis, exiliis, ac tandem etiam ſanguine & extremis ſuppliciis ſancirentur. Deguſtare vos Deus voluit ejusmodi artium æquitatem atque ingenium, ut intelligere poſſetis, quid vobis ſit de ea auctoritate judicandum, quæ ſimilibus modis atq; rationibus crevit ac ſtabilita eſt. Quin igitur abjectis iſtis prophanis ac meritò ſuſpectis ætatum atque auctoritatum præjudiciis, unicam S. oraculorum fidem imploratis, atq; in eorum patrocinio veritatis cùm inveniendæ rationem, tùm inventæ tutisſimum præſidium quæritis. Adferte modò ſinceros ac veri cupidos animos: & quoniam vobis propemodum non majori jacturâ atq; impendio tota veritas conſtare poteſt, quàm hactenus portio ejus conſtitit, audete obviis eam ulnis recipere, quum vobis tandem gratis atq; impune ſui copiam faciat. Ita fiet ut firmioribus adminiculis ſpes atq; fides veſtra ſuffulta, ſeſe ad verum Dei cultum atq; obſequium promptiùs erigat, in eoq; ſtabilior maneat. Quam ad rem profectò vobis atq; univerſæ Eccleſiæ fructuoſisſimam operam navavit is, cujus hoc tempore relicta poſteritati opera in lucem prodeunt: Fauſtus Socinus, vir genere, virtute, atq; ingenii ſui monumentis nobilis; & ubi unâ cum ſæculi ignorantiâ deferbuerit invidiæ æſtus, longè apud poſteros futurus nobilior. Cujus viri laudes ſilere præſtat, quàm modicè perſequi. Præſertim cum eas Vita ipſius, quam unà tumultuariè exhibemus, aliquomodo; cæterum ſublimis ingenii partus & ſcriptorum ejus genius cumulatiùs teſtentur ac prædicent. Is

in eo

in eo acerrimi judicii nervos contendit, ut ab Ecclesia Christi removeret, quæcunq; aut gloriam Dei, aut spei nostræ solatium, aut Religionis dignitatem, aut deniq; pietatis sinceritatem convellere judicabat. Habebit igitur Lector in ejus scriptis, primùm convulsas plerasq; machinas, quibus unâ cum summi Dei honore spes, ad quam aspiramus, Felicitatis nostræ subruebatur. Habebit universæ religionis decus defensum, & existimationem ab absurdis ac deformibus (quarum nomine hactenus per summam injuriam apud exteros malè audiebat) opinionibus vindicatam & assertam. Habebit deniq; sublata omnia impedimenta, quæ non sperandę tantum, sed etiam adeundę cœlestis patrimonii hæreditati, ipsi sibi mortales objecerant, injunctæ pietatis pertæsi. Nec enim tantùm universæ sanctimoniæ studium blandis & perniciosis opinionibus extinguebatur, sed etiam manifestorum contra Legem Dei delictorum partim permissa licentia, partim aut accensa libido, aut etiam imposita fuit necessitas. His obicibus submotis, habebit viam ad supremam vel improbissimi voti beatitudinem, incredibili Dei beneficio stratam atque expeditam: quam per plura annorum millia ante Christi adventum humanum genus semper desideravit, semper ignoravit: quam ipsi Mosaicæ legis cultores pertenui aliquando suspicione odorari, nunquam apertè deprehendere potuerunt: quam denique à Christo Apostolis patefactam, mox succrescentium errorum spinis obsitam, atque dirâ

obruente caligine abditam, rursus execto fabularum senticeto, ac reddita veritatis luce benignissimus Deus detexit atque restituit. Cui quidem veritati adeò claræ atque illustri, ut assentiatur universus Christianus orbis, semel illam sepositis præjudiciis contemplari satis est: verum id uti facere velit, atque ausit, fallor? an (quo alioqui ineuntis seculi status vergere videtur) iterum insontium sanguine, & novis martyriis excitandus est.

Ad Lectorem.

Autor dissimulat nomen: tu noße laboras:
Edidimus nomen: nec tamen edidimus.

Nomen Autoris ἀναγραμματισθὲν,

SAPIS CVM ZELO PVRIVS.

Num sine flagranti pura est sapientia zelo?
Cum zelo sapiens puriùs ergò sapis.

Samuel Przipcovi

Socini Scriptorum elogium è Bodechero ineptiente.

Veritas agnoſcenda eſt ubique. Nec enim accipit pretium ſuum à perſona, ſed ei dat: Nec poßumus hoc loco, quin teſtimonium illud demus Socino, qua parte cum Orthodoxis conſpirat: audiat Chriſtianus orbis, ſi velit: Punctim disputat: largitur adverſario, quicquid poteſt, ſine veritatis & cauſæ præjudicio: ubi premendus eſt, ibi pedem figit, & conſcientiam urget: Scripturis potiùs quàm hypotheſibus pugnat: & rationibus, non præjudiciis, uti ferè ſolet Calvini ſchola: Non ſtat intra contortulas quasdam captiones; non quærit effugia, ſed jugulum cauſæ petit. Reperiunt in eo Athei, Iudæi, Gentiles, Pontificii quod agant; ſecùs quàm in Calviniſtarum ſcriptis.